

Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова

Українська Академія Наук

Тілея
Науковий вісник

Збірник наукових праць

- Історичні науки
- Філософські науки
- Політичні науки

Випуск 56 (№ 1)

Київ – 2012

**Збірник засновано 2004 року
Вихід з друку – щомісячно**

**Фахове видання з філософських, політичних
та історичних наук, затверджено постановами президії ВАК України
№ 1-05/2 від 10 березня 2010 р. та № 1-05/3 від 14 квітня 2010 р.**

*Свідоцтво про державну реєстрацію (переєстрацію) друкованого засобу
масової інформації серія КВ № 16332 – 4804 ПР від 24 лютого 2010 р.*

Шеф–редактор:

АНДРУЩЕНКО В.П., доктор філософських наук,
професор, член–кореспондент Національної академії наук України,
академік Національної академії педагогічних наук України

Головний редактор:

ВАШКЕВИЧ В.М., доктор філософських наук,
професор, академік Української академії наук

Заступник головного редактора:

КРИВОШЕЯ В.В., доктор історичних наук,
академік Української академії наук

Відповідальний секретар:

ХАЛАМЕНДИК В.Б., доктор філософських наук, доцент

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

З історичних наук:

Войцехівська І.Н., доктор історичних наук, професор

Гончар Б.М., доктор історичних наук, професор

Дробот І.І., доктор історичних наук, професор

Колесник В.Ф., доктор історичних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії наук України

Макарчук С.С., кандидат історичних наук, доцент

Михайлюк В.П., доктор історичних наук, професор

Нестуля О.О., доктор історичних наук,
професор, академік Української академії наук

Солдатенко В.Ф., доктор історичних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії наук України

Стоян Т.А., доктор історичних наук, доцент

Сущко О.О., доктор історичних наук, професор

Фіров П.Т., кандидат історичних наук, доцент

З філософських наук:

Акопян В.Г., кандидат філософських наук,
старший науковий співробітник, академік Української академії наук

Базалук О.О., доктор філософських наук, професор

Бех В.П., доктор філософських наук, професор,
академік Української академії політичних наук

Бондаренко О.В., доктор філософських наук, професор

Волинка Г.І., доктор філософських наук, професор

Герасимова Е.М., доктор філософських наук, доцент

Жадько В.О., доктор філософських наук, професор

Куцепал С.В., доктор філософських наук,
професор, академік Української академії наук

Закович М.М., доктор філософських наук, професор

Михальченко М.І., доктор філософських наук, професор,
член–кореспондент Національної академії наук України,
академік Української академії політичних наук

Оніпко О.Ф., доктор технічних наук,
професор, академік Української академії наук

Предборська І.М., доктор філософських наук, професор

Хімченко О.Г., кандидат філософських наук, професор,
член–кореспондент Української академії наук

З політичних наук:

Андрусин Б.І., доктор історичних наук, професор,
академік Академії наук вищої школи України

Бабкіна О.В., доктор політичних наук, професор

Балабанов К.В., доктор політичних наук, професор

Бидзюра І.П., доктор політичних наук, доцент

Євтух В.Б., доктор історичних наук, професор,
член–кореспондент Національної академії наук України

Іванов М.С., доктор політичних наук, професор

Картунов О.В., доктор політичних наук, професор,
академік Української академії політичних наук

Котигоренко В.О., доктор політичних наук, професор,
академік Української академії політичних наук

Оніщенко І.Г., доктор політичних наук, професор

Римаренко С.Ю., доктор політичних наук, професор

Шаповал Ю.І., доктор історичних наук, професор,
академік Української академії політичних наук

Шкляр Л.Є., доктор політичних наук, професор

Гілея:* науковий вісник. **Збірник наукових праць** / Гол. ред. В.М. Вашкевич. –
К.: ВІР УАН, 2012. – Випуск 56 (№ 1). – 716 с.

Друкується за рішенням:

**Вченої ради Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова
(протокол № 5 від 26 грудня 2011 р.);
Президії ВГО Української Академії Наук
(протокол № 11-12-26 від 26 грудня 2011 р.)**

*Концепція збірника базується на багатоплановому науковому висвітленні
проблем інформаційної цивілізації, що формується. Основні рубрики
охоплюють галузі історичних, філософських та політичних наук. Розрахований
на фахівців гуманітарних та соціально-політичних наук.*

*Гілея – в стародавні часи територія лісової Скіфії між
Борисфеном (Дніпром) і Гіпанісом (Південним Бугом).
Рештки цієї «лісової квітки» залишилися до теперішнього
часу на території Миколаївської та Херсонської
областей. (Докладніше див.: Геродот. Історія. IV.16-25).

© Редакційна колегія, 2012

© Автори статей, 2012

© Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, 2012

© ВГО Українська академія наук, 2012

ВІННИЦЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ
(Вінницький національний технічний університет)
керівник Денисюк С.Г., кандидат політичних наук
E-mail: svitlana.denisyuck@yandex.ua

ДНІПРОПЕТРОВСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ
(Дніпропетровський національний університет імені О. Гончара)
керівник **Вершина В.А.**, кандидат філософських наук, доцент
E-mail: vivi.dp@mail.ru

ДОНЕЦЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ
(Донецький національний університет)
керівник **Андрієнко О.В.**, кандидат філософських наук, доцент
E-mail: elena_andrienko8@mail.ru

ЗАПОРІЗЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ
(Запорізький національний технічний університет)
керівник **Ємельяненко Є.О.**, кандидат філософських наук, старший викладач
E-mail: gileya_zaporizhzhya@ukr.net

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ
(Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника)
керівник **Дичковська Г.О.**, кандидат філософських наук, доцент
E-mail: go_osmomysl@ukr.net

ЛУГАНСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ
(Східноукраїнський національний університет імені В. Даля)
керівник **Михайлюк В.П.**, доктор історичних наук, професор
E-mail: vital_mih@ukr.net

ЛЬВІВСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ
(Національний університет «Львівська політехніка»)
керівник **Карівець І.В.**, кандидат філософських наук, доцент
E-mail: sacre@ukr.net

МАРІУПОЛЬСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ
(Маріупольський державний університет)
керівник **Дегтеренко А.М.**, кандидат політичних наук, доцент
E-mail: degterenko777@ukr.net

МИКОЛАЇВСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ
(Південнослов'янський інститут Київського славистичного університету)
керівник **Хімченко О.Г.**, кандидат філософських наук, професор, член-кореспондент УАН; координатор **Макарчук С.С.**, кандидат історичних наук, доцент
E-mail: Alex_x_5@ukr.net або rvgreabis@farlep.mk.ua

ОДЕСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ
(Одеський національний університет імені І.І. Мечникова)
керівник **Барвінська П.І.**, кандидат історичних наук, доцент
E-mail: barwinskaja@ua.fm

ПОЛТАВСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ
(Полтавський факультет Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого)
керівник **Куцепал С.В.**, доктор філософських наук, професор
E-mail: svkutsepal@rambler.ru

СЕВАСТОПОЛЬСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ
(Севастопольський національний технічний університет, м. Севастополь)
керівник **Фіров П.Т.**, кандидат історичних наук, доцент
Тел.: 8 068 925 74 57

СИМФЕРОПОЛЬСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ
(Кримський економічний інститут Київського національного економічного університету імені В. Гетьмана, м. Симферополь)
керівник **Попов О.Д.**, кандидат історичних наук, доцент
E-mail: popalex79@gmail.ru

ТЕРНОПІЛЬСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ
(Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка)
керівник **Кліш А.Б.**, доцент
E-mail: Klish_Andriy@ukr.net

УМАНСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ
(Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини)
керівник **Кривошея І.І.**, кандидат історичних наук, доцент
E-mail: kii1969@mail.ru

ХАРКІВСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ
(Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»)
керівник **Владленова І.В.**, кандидат філософських наук, доцент
E-mail: vladlenova@email.ua

ЧЕРКАСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ
(Черкаський державний бізнес-коледж)
керівник **Васильчук Є.О.**, кандидат політичних наук
+3 8 067 735 51 17; +3 8 093 065 79 58
E-mail: vasilchuk84@bk.ru

ЧЕРНІГІВСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ
(Чернігівський педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка)
керівник **Горобець С.М.**, викладач
E-mail: olen-g@yandex.ru

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

УДК 002(477). «165/177»(073)

Нікольченко Ю.М.

Битва під Берестечком у контексті розвитку документної традиції українського козацтва

Здійснено документознавчий аналіз джерел з історії битви під Берестечком.

Ключові слова: українське козацтво, Національно-визвольна війна 1648–1658 років, битва під Берестечком, українське документознавство, документ, класифікація.

Традиції українського діловодства і документування сягають своїми коріннями у героїчну історію Запорозької Січі і Гетьманщини, які знаходились біля витоків національної державності.

У зв'язку з цим важливим є вивчення історії діловодства українського козацтва другої пол. XVI–останньої чверті XVIII століть як сфери його практичної діяльності в процесі національного державотворення. У цьому контексті актуальною є думка вітчизняних документознавців (Н.М.Кушнарєнко, С.Г.Кулешов, М.С.Слободяник, Г.М.Швецова–Водка, Ю.І.Палєха, Н.О.Леміш та ін.) щодо необхідності дослідження історії створення документів в Україні як складової української документної традиції.

З урахуванням історичного досвіду знання про технологію роботи з документами, масштабність діловодних процесів у Запорозькій Січі та Гетьманщині дає змогу аналізувати ефективність діяльності сучасних органів управління в Україні.

Оцінюючи ступінь вивчення історії діловодства українського козацтва, слід зазначити, що переважна більшість наукових пошуків документознавців спрямована на дослідженні безпосередньої діяльності канцелярій як адміністративних структур, що за обов'язками продукували документи, а також на визначенні класів документації і способів роботи з нею.

Проблема козацького документування вже багато років не залишається поза увагою українських істориків. Вона знайшла достойне місце у працях Д.І.Яворницького, М.С.Грушевського, М.П.Крип'якевича, В.А.Голобуцького, Ю.А.Мицика, В.А.Смоля, В.С.Степанкова, Т.В.Чухліба, О.І.Гуржія, В.Й.Горобця, І.Л.Синяка та ін.

Питання козацького діловодства та документування розглядаються на сторінках колективної двотомної праці «Історія українського козацтва», яка побачила світ у 2006–2007 роках [4] та у навчальному посібнику «Історія діловодства (документознавчий аспект)» Ю.І.Палєхи і Н.О.Леміш, виданого 2011 року [11].

Зважаючи на важливість документної традиції козацтва як початкової складової майбутнього українського діловодства кафедра культурології та інформаційної діяльності Маріупольського державного університету (завідувач доцент Батичко Г.І.) започаткувала викладання студентам 4-го курсу спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» спекурсу «Документна традиція українського козацтва», розробленого автором у 2011 році.

Необхідно зауважити, що процес становлення і розвитку козацького діловодства і документування завжди був поступальним й ефективним. Він охоплював увесь період існування Запорозької Січі від другої пол. XVI до останньої чверті XVIII століть коли «...формується суто українська система адміністративного апарату, що має власні

Запрошуємо Вас відвідати наш сайт: www.gileya.org.ua

Див. також: Сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського:

www.nbuv.gov.ua/portal Розділ: *Наукова періодика України: журнали та збірники наукових праць*